

SZOCIÁLPOLITIKAI SZEMPONTOK A KERESKEDELEM ÉRDEKKÉPVISELETI SZERVEZÉSÉBEN

ÍRTA:

VAJNA VILMOS

Egységes nemzeti szellem megteremtéséhez széles alapokon nyugvó, tervszerű szervező és nevelő munka szükséges. A nemzet jövőjét munkáló szerveknek az egyes rész-munkaterületeket előrelátóan úgy kell megszervezniük, hogy ezek között a kooperáció állandóan a legteljesebb mértékben biztosítva legyen. A társadalom új életformáiban dolgozó erők ma már legázolják azokat, akik a kor követelte munkatempót valamilyen okból nem tudják tartani s azok a termelési ágak is lassan lemaradnak a többi mögött, amelyek nem ismerik fel azt, hogy az általuk termelt értékeknek elsősorban az egyetemes nemzeti érdekeket kell szolgálniuk. Amint a német és az olasz példák is mutatják, egy nemzet nagy munkateljesítményekre csak nagy áldozatok árán képes. Nagy áldozatokat hozni azonban csak akkor tud, ha egyrészt mindenegybes tagja egyformán átérzi az áldozatok szükségességét, másrészt belátja azt, hogy minden erőfeszítés, minden többletmunka a nemzettest minden tagjának egyként előnyére válik. Ezt az áldozatosságot, ezt a többletmunkát viszont csak akkor lehet elvárni, ha a dolgozók között a munka- és versenyfeltételek olyan módon szabályoztatnak, hogy az egyformán elvégzett munka egyforma eredmények lehetőségét biztosítja e dolgozók számára.

Érdekes, hogy a magyar törvényhozás aránylag korán felismerte a közösségi gondolatnak ezt a nagy teljesítményekre képesítő erejét s az egyes hivatáságak szervezését e gondolat jegyében kezdte el. Gondolunk itt elsősorban az 1884 évi XVII. tc.-re; ez az ipartestületek felállítását rendelte el (később ezt a törvénycikket korszerűen módosították), továbbá a mezőgazdasági kamarák felállításáról intézkedő 1920 évi XVIII. tc.-re. Ez utóbbi kényszertársuláson alapuló mezőgazdasági érdekképviseleti szerv megalkotásával a magyar törvényhozás megelőzte a nyugateurópai államokat is. Csak éppen az egyik legfontosabb termelő ág, a *kereskedelem* maradt ki a hasonló szabályozásból, ama liberális felfogás alapján, hogy a kereskedelem szabadipar, amit mindenki ott és úgy űzhet, ahol és amint az illetőnek tetszik. Ennek a felfogásnak hátrányait igen sok tekintetben, legfőképpen pedig a keresztény magyar elem gazdasági elmaradottsága tekintetében ma lehet leginkább érezni. A kereskedelemnek ugyanis mai napig a kereskedelmi és iparkamara az egyetlen olyan

érdekképviselete, amely elvileg az egész kereskedőtársadalmat magába tömöríti. Azonban csak elvileg, mert a kamarák területe olyan nagy, hogy a tagok a kamarákkal a közvetlen kapcsolatot alig, vagy egyáltalán nem tudják fenntartani. Szüksége mutatkozik tehát egy olyan szervezetnek, amely ezt a hivatáscsoportot is *kötelezően* foglalja egységes szervezetekbe. Ezek az említett közvetlen kapcsolatokra építve, a kereskedők egyetemes érdekeit - gazdasági, kulturális és társadalmi tekintetben is - hivatásszerűen oly módon képviseljük, hogy az egyéni érdeket az egyetemes nemzeti érdekekkel mindenkor összhangba lehessen hozni.

Ezeket az elveket, továbbá a kereskedelemre nevelés nagyjelentőségű reformját hivatott megvalósítani az a rendkívül fontos törvénytervezet, amelyet a kereskedelmi és közlekedésügyi miniszter „*a kereskedelem képesítéshez kötéséről, a kereskedők személyzetéről, a kereskedelmi testületekről és ezek országos központjáról*” az elmúlt évben dolgozott ki. A törvénytervezetet a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara hivatalos lapja közölte.¹

A negyvenhárom szakaszból álló előadói tervezet hét fejezetre oszlik. Az első a törvény hatályát; a második a kereskedés gyakorlásának feltételeit állapítja meg; a harmadik a vásári vándorkereskedést szabályozza; a negyedik a kereskedtanoncokra és segédekre vonatkozó rendelkezéseket tartalmazza; az ötödik kereskedelmi testületek felállítását; a hatodik a kereskedelmi testületek országos központjának felállítását rendeli el; végül a hetedik fejezet büntető rendelkezéseket tartalmaz.

Az előadói tervezet főbb intézkedései a következők: A törvény bizonyos kivételekkel minden kereskedőre vonatkozik. Kereskedés gyakorlására iparjogosítványt csak az kaphat, aki az iparüzésnek az ipari törvényekben megállapított feltételein felül igazolja, hogy a jelen törvényben megállapított szakképzettséggel rendelkezik. Jogi személyek a szakképzettséget az üzlet vezetésére alkalmazott üzletvezető személyében kötelesek igazolni.

A kereskedés gyakorlásához szükséges szakképzetség segédlevéllel és munkakönyvvvel igazolandó. Előbbi az eltöltött tanoncidőt, valamint iskolalátogatást, utóbbi azt igazolja, hogy a segéd szakbavágó üzletben, szakbavágó munkát végzett. A szakbavágó munka elvégzésére hosszabb-rövidebb időtartamot állapít meg. Azoknak, akik magasabb

¹ *Kamarai Közlöny* 1939 augusztus 1.

iskolai képzettséggel vagy az ipartörvényben előírt szakképzettséggel rendelkeznek, akik rokon kereskedelmi szakmára akarna áttérni, rövidebb kereskedősegédi minőségben eltöltött szakmai gyakorlatot ír elő az előadói tervezet. A korábban szerzett jogokat a tervezet tiszteletben tartja.

Fontos intézkedés a vásári vándorkereskedés engedélyhez kötése. A kiadható vásári vándorkereskedési iparengedélyek számát a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszter rendelettel állapítja meg (zártszám). Külföldi állampolgár vásári vándorkereskedés gyakorlására nem kaphat iparengedélyt.

A kereskedők képzésére igen nagy gondot fordít a tervezet. Kereskedőnek vállalatában tizenhátadik évét be nem töltött egyént csak tanszerződés alapján, mint kereskedőtanoncot szabad foglalkoztatnia. Tanoncként és segédként is csak olyan egyént szabad alkalmazni, aki valamely középiskola vagy a polgári iskola négy osztályát sikerrel elvégezte. A kereskedőtanonc tanideje két évnél rövidebb és három évnél hosszabb nem lehet. Kivételt tesznek a magasabb iskolai képzettséggel rendelkezők, akiknek tanideje rövidebb. Fontos az az intézkedés, hogy a tanoncot tizenhátadik életévének betöltése előtt áruk házhozszállítására alkalmazni nem szabad s azután is csak az üzlethelyiség nyitvatartásának ideje alatt és naponta legfeljebb két órán át. A tanonc a próbaidő kitöltése után díjazandó s a munkabért már a tanszerződésben kell megállapítani. A kereskedőtanoncot munkaadója a tanidő befejezésének napjától számított hat hónapon át kereskedőcégedként köteles fizetéssel alkalmazni.

Kereskedő vállalatában csak munkakönyvvel rendelkező egyént alkalmazhat. Kereskedősegédi munkakönyvet az nyerhet, aki a törvényben meghatározott képzettséget megszerezte, vagy akinek szerzett jogai az előírt módon igazolhatók. Kifutói, küldőnci boltiszolgai minőségben csak tizenhátadik életévének betöltött egyént alkalmazható.

A kényszertársuláson alapuló kereskedelmi testületekről a tervezet úgy intézkedik, hogy ezeknek szervezetét abban a mértékben, amilyenben azt a viszonyok lehetővé teszik, de legkésőbb öt év alatt ki kell építeni úgy, hogy minden kereskedő valamely testületnek kötelékébe tartozzék. Kereskedelmi testület alakításához szükséges, hogy annak Budapesten ioo, a vidéken legalább 200 tagja legyen. Budapesten kereskedelmi szakmák vagy ezek csoportjai szerint kell a kereskedelmi testületeket megalkotni. Vidéken a képesítéshez kötött kereskedést űző valamennyi kereskedőt ugyanegy kereskedelmi testületbe kell egyesíteni. A kereskedelmi testületek feladatára és szervezetére vonatkozólag az ipartestületekről szóló 1932: VIII. törvénycikknek vonatkozó szakaszai alkalmazandók, azzal az eltéréssel, hogy a kereskedelmi testületeknek csak keres-

kedők lehetnek a tagjai és hogy az ott megjelölt teendőket és feladatokat, amelyeket iparosok tekintetében az ipartestületek látnak el, kereskedők tekintetében a kereskedelmi testületeknek kell ellátniok.

A kereskedelmi testületek szervezetének kiépítése után meg kell alakítani a kereskedelmi testületek országos központját. Ez a kereskedelmi testületeknek és az ezekben tömörült kereskedőknek közös szerve. A kereskedelmi testületek országos központjának feladata a kereskedők egyetemes érdekeinek gondozása, nevezetesen: a kereskedők érdekeinek figyelése és az érdekeiket érintő törvények és rendeletek esetleg szükséges módosítására, valamint kiegészítésére irányuló javaslatok megtétele; a kereskedők érdekében szükséges új törvények és rendeletek előkészítésének javaslatbahozása; a kereskedőket érintő törvénytervezeteknek és rendlettervezeteknek tanulmányozása és véleményezése; a kereskedést érintő kérdésekben az illetékes miniszterek felhívására vélemény adása; a kereskedők gazdasági helyzetének tanulmányozása, a gazdasági helyzetük és jólétük emelésére szolgáló intézmények létesítésének kezdeményezése; közreműködés mindazon intézmények feladatainak ellátásában, amelyek tekintetében ezt kötelességévé teszi a törvény vagy rendelet; a kereskedelmi testületek szakszerű és egyetemes irányítása, önkormányzatuk érintése nélkül; a kereskedelmi testületektől eléje terjesztett ügyek tárgyalása és a kereskedelmi testületek támogatása feladataik ellátásában; a szakirodalom támogatása. A kereskedelmi és iparkamaráknak a fennálló törvényeken és kormányrendeleteken alapuló működési köre érintetlenül marad.

Az előadói tervezethez eddig nyilvánosan csak az OMKE, a kereskedők legnagyobb szabad érdekképviselete szolt hozzá, mégpedig elutasítóan. A Vidéki Kereskedelmi Testületek VIII. országos értekezletén egy előadás hangzott el, amely feltehetőleg az OMKE hivatalos állásfoglalása volt.¹ Az előadás gondolatmenete röviden a következőkben foglalható össze:

A kereskedelmi pályához elsősorban képesség kell, nem pedig képesítés, tehát a jövő kereskedőnemzedék elé mesterséges gátakat és nehézségeket emelni, a birtokon belül lévő jelenlegi kereskedőtársadalom lelkiismeretével nem egyeztethető össze. A mezőgazdasági kamarák felállítása idején senkinek sem jutott eszébe, hogy a szabad társulás alapján létrejött, hatalmas mezőgazdasági érdekképviseletet az OMKÉ-t lebontsák, vagy munkájában korlátozzák, mert mindenki érzi, hogy szabad érdekképviseleti szervre szükség van. Ugyanez áll a kereskedelem szabad érdekképviseletre, a vidéki társulatokra, testületekre, ezek központi szervezetére: az OMKÉ-re nézve is. A kereskedelem-

¹ OMKE. 1939 szeptember 9. 9-10. 1.

nek legelőször volt kamarája, amely intézménynek megvan a törvényes anyagi és szellemi életlehetősége és bőséges munkaterülete, gyönyörű hivatása, érthetetlen tehát, miért kellene újabb kényszerszövetésen alapuló érdekképviseleti szerv. Ezekből következik, hogy a kereskedőtestületek kényszerszövetésen alapuló életrehívásának gondolata ma sem nem időszerű, sem nem szükséges, sem nem kívánatos.

Az előadást követő felszólalások részben a javaslat mellett, de inkább ellene hangzottak el, mindenesetre a kereskedő-társadalom állásfoglalása nem egységes.

Az OMKE országos értekezletén a kérdés egészen a gyakorlati élet oldaláról nyert megvilágítást. A javaslat elvi jelentőségű újításaival és azoknak várható hatásával nem foglalkoztak. Az alábbiakban ezt kíséreljük meg.

Mindenekelőtt megállapítható, hogy az előadói javaslat igen figyelemreméltó törvénytervezet. Legnagyobbjelentőségű elvi újítása az, hogy szakít azzal a liberális tétellel, amely szerint a kereskedelem szabad ipar. Felépítésében, rendelkezéseiben és szándékában is sok tekintetben egyezik az ipartörvénnyel, helyesebben az ipartestületekről szóló 1932: VIII. tcikkel, tehát egy jól bevált törvényalkotással, amely utóbbinak szociális vonatkozású rendelkezéseit az előadói tervezet magáévá teszi.

A szociálpolitikust több szempontból érdeklí egy ilyen nagyjelentőségű kérdésnek rendezése. Ezek közül itt csak hárommal kívánok foglalkozni: 1. a pedagógiai, 2. az etikai és 3. a szervezeti szemponttal.

ad 1. Megállapítható, hogy minden képzés, minden tanulás, az ismereteknek bármilyen irányú tágítása – elvileg – csak előnyére válhatik a társadalom tagjainak és így a kereskedőknek is. Anélkül, hogy ismernők a kereskedőtanoncok számára elkészítendő tantervet, feltételezhető, hogy ez legalábbis a szakmai áruismeret elemeit tartalmazni fogja. Feltehető továbbá, hogy a minimálisan szükséges üzemtani ismereteket, a könyvelés, a kereskedelmi számtan és a jogi ismeretek feltétlenül szükséges elemeit szintén felveszik az oktatandó tárgyak közé. Ha más tárgy nem is kerülne a tantervbe, csupán a felsoroltak, máris megállapítható, hogy a tervezet igazán liberálisan állapította meg a tanidő tartamát. Elvégre ma már meg lehet követelni a kereskedősegédétől, hogy valamely árura vonatkozóan a valóságnak megfelelő és szakszerű ismeretei legyenek. Az áruismerethez pedig a gyakorlaton kívül az elmélet elemeire is szükség van.

A tanulás egyúttal művelődést is jelent s az igazi műveltség még egyetlen embernek sem vált káraxa. Az az érv, hogy megnehezítik a jövőndő nemzedék útját a kereskedelmi pályára készülők eleit, aligha állja meg a helyét ma, amikor minden

téren és minden pályán csak igen nagy fáradtsággal, anyagi és időáldozattal megszerezhető előképzettség felmutatását kívánják meg s az is valószínű, hogy igen sok diplomás, magas műveltségű egyén fogja a kereskedelmi pályát felkeresni, tehát a versenyviszonyok nehezebbek lesznek. A képzésnél erre is fel kell készülni. Viszont, ha komoly tanulásra szorítják a kereskedőtanoncokat, talán már a tanonciskolában kiválik majd a kereskedelmi pályára nem alkalmas elem s így a többinek elhelyezkedése annál biztosítottabb és könnyebb lesz. Végül nem hagyható figyelmen kívül az a nevelő hatás sem, amely a képesítéssel kapcsolatos külön tanonciskolabajárás kötelezettségének, az iskolai fegyelemnek és az iskolai szellemnek hatásaként, már az iskolában kifejleszti az együvértartozás tudatát, a testületi szellemet és ezzel társadalmi öntudatra neveli az ifjú kereskedőket.

ad 2. A tanításnak és nevelésnek jellemképző hatása van, ez pedig etikai kérdés. A becsület és megbízhatóság, a szolgálatkészség és udvariaság, a figyelem és előzékenység, együttvéve a kereskedő »jó hírneve«, mind olyan jellembeli, tehát etikai tulajdonságok, amelyeknek egy jó kereskedőben meg kell lenniök. Mindezek a tulajdonságok nem csupán az emberrel veleszületett adottságok és nem csupán a környezet hatásaként alakulnak ki, hanem hosszas nevelés következményei is. Valószínű, hogy az úgynevezett »jó családból való ifjú« már hazulról is megfelelőbb alapokkal rendelkezik és kétségtelen, hogy egy »jó üzletben« e tulajdonságai fejlődni fognak, de letagadhatatlan az is, hogy olyan iskolai nevelés, amely a kereskedelem etikai szempontjaira is ráirányítja az ifjak figyelmét, csak fejlesztheti a jövőndő kereskedő ezirányú tulajdonságait.

Feltétlenül előmozdítja majd a jó szakképzés a könyvvezetés elterjedését. Ez pedig - köztudomású – az üzletmenetnek áttekinthetőségét teszi lehetővé. Ez is szoros összefüggésben van az etikával. Csak a fizetésképtelenségekre kívánok utalni. Egy fizetésképtelenségi statisztikai összeállítás szerint például az 1931-35 években az eseteknek átlagosan 42 százalékában a kereskedő nem vezetett könyveket. Ennek egyenes következménye az, hogy a kereskedő vagyoni és jövedelmi állapotával sohasem lehet teljesen tisztában. így sok fizetésképtelenségi esetben kiderült, hogy a kereskedő családja fenntartására az üzleti forgalommal és kereseti viszonyaival arányban nem álló összegeket vett igénybe. Ez különösen a kisebb vagyonalappal rendelkező egzisztenciáknál játszik lényeges szerepet.¹ Megfelelő erkölcsi magaslaton álló és képzel kereskedő tudni fogja, hogy a fizetés-

¹ György Ernő dr.: Tíz év fizetésképtelenségeinek tanulmányai. Budapest 1936. 27. és kov. 1.

képtelenség nem kizáróan az ő magánügye, nem csupán az ő vagyoni romlását jelentheti, hanem a hitelezők egész sorának okozhat tetemes károkat.

Ennek és más hasonlóan fontos kérdéseknek megértéséhez, jelentőségüknek és esetleges súlyos anyagi és erkölcsi következményeiknek felismeréséhez a felelősségérzet és kötelességtudat – ismét etikai fogalmak – olyan kifejtésére van szükség, amit megint csak a képzés, a tanulás és főként nevelés útján lehet megszerezni.

ad 3. A harmadik szempont a szervezés. Ez a kérdés a javaslatnak V. és VI. fejezeteivel, a kényszertársulás útján megalakítandó kereskedelmi testületekkel és a kereskedelmi testületek országos központjával kapcsolatban jelenik meg.

A szervezés a modern szociálpolitikának egyik alapvető és legfontosabb kérdése. A szervezésen dől el ugyanis az, hogy egyes termelői ágak vagy társadalmi rétegek azt az egyensúlyi helyet tudják-e elfoglalni a társadalomban, amelyet jelentőségük és súlyuk feltételez. Itt is a javaslat álláspontját kell osztanunk, az önkéntes társuláson alapuló szervek és főként az OMKE állásfoglalásával szemben. Az említett kassai értekezlet felszólalóinak érvei nem elég meggyőzőek s ezekkel ellentétben azt kell állítanunk, hogy a kényszertársulásra szükség van. Szükség van pedig több okból. Így igen sok kereskedő – különösen kiskereskedő – nemtörődomségből vagy egyéb okból (tagdíjak nagysága stb.) nem lép be sem a kereskedelmi testületekbe, sem az OMKE-be. Ennek következtében egyrészt a kereskedelmi társulatok határozatai, javaslatai, a kormányhoz intézett felterjesztései nem fedhetik az egész kereskedő-társadalom felfogását, másrészt nem tudhatnak, esetleg sorsdöntő kérdésben sem olyan súllyal fellépni, amely meg volna, ha osztatlanul képviselnék az egész kereskedőréteget. Anyagi téren is hátrányt szenvednek az önkéntes társulatok azáltal, hogy terheiket nem az egész kereskedő-társadalom viseli. Ilyképpen az a réteg, amely a tagdíjakat nem fizeti, a másik réteg által, talán nagy áldozatok árán fenntartott kereskedelmi társulat munkájának eredményét ellenszolgáltatás nélkül élvezzi. Ez pedig legalább is nem igazságos. Erre vonatkozó olyan hang is hallatszott, hogy az OMKE-be kell tömöríteni minden kereskedőt. Azonban egy önkéntes társulás alapján létrejött alakulatba nem lehet mindenkit belekényszeríteni, mert ez esetben éppen a társulás önkéntes jellege veszne el. Az érvelés sem teljesen helytálló, hogy megvannak már az önkéntes társulás útján létrejött kereskedelmi érdekképviselőtestületek az OMKE-vel, tehát nincs szükség újabb kényszertársulásra. Ennek ellentétben mondani az az egyetlen tény is, hogy az OMKE-t nem ismerte el vezetőjének minden kereskedő s tudjuk, hogy sok kereskedő tömörült a Baross Szövetségbe is. Viszont az is bizonyos, hogy a Baross

Szövetség megalakítása sem hozta meg a megnyugvást a kereskedő-társadalomnak s az érdekképviselői kérdés ezzel sem oldódott meg közmegelegedésre. A kényszertársulás szükségessége mellett szól továbbá az is, hogy ma már a kereskedelem sem tekinthető olyan foglalkozási ágának, amely tisztán csak az egyéni érdekeket szolgálja. Különösen rendkívüli időkben válik ez még a laikus szemlélő előtt is nyilvánvalóvá, amikor mindenki saját maga érzi az áruelosztási tevékenység esetleges fennakadásainak következményeit. Ebből a közérdekű tevékenységből folyik, hogy egyrészt a kereskedőket is szükséges olyan szervezetekbe tömöríteni, amelyeken keresztül közérdekű tevékenységüket az államhatalom hatékonyabban irányíthatja és ellenőrizheti; másrészt, ha minden kereskedő tagja lesz valamely kereskedő-testületnek, saját közös érdekeik védelme is hatékonyabban érvényesülhet.

Az az aggodalom, hogy a kereskedelmi és iparkamarák hatásköre csorbulna, felesleges. A tervezet hatáskörüket változatlanul fenntartja. Feladatkörük épúgy megmarad, mint ahogy az ipartestületek felállítása következtében sem szűkült a kamarák munkaterülete. A szabad érdekképviselőtestületek pedig épúgy továbbra is fejthetnek ki tevékenységet, mint ahogy a mezőgazdasági kamarai rendszer kiépítése sem szüntette meg az OMKE vagy a gazdasági egyesületek működésének lehetőségét.

Ezek után foglalkozni kívánunk még az előadói tervezet néhány fontos szociális intézkedésével.

A vásári vándorkereskedés engedélyhez kötése és a zártszám bevezetése bölcs és előrelátó intézkedés. Lehet, hogy néhány embert majd hátrányosan érint, azonban sokkal nagyobb érdek fűződik ahhoz, hogy a vásári kereskedelem teljesen megbízható kezekbe kerüljön! A vásári áru általában silány és amellet drága. Fogyasztója éppen az a réteg, a falu és puszták lakossága, amelynek szociális gondozása a legtöbb nehézséget jelenti a közhatalomnak. Méltányos tehát, ha a vásári kereskedelmet ezeknek érdekében megszigorítják.

Nézetünk szerint az egész vásár-kérdést át kellene alakítani, sőt a vásárokat meg kellene szüntetni. Fenntartásukat ma már legfeljebb azzal lehetne indokolni, hogy a falvak és puszták népének szórakozási lehetőségeket is kell nyújtani. Köztudomású ugyanis, hogy egy-egy vidéki vásár szórakozást is jelent s mivel sok esetben búcsúval van egybekötve, az egész környék találkozóhelye. A vásárbajárás azonban igen drága mulatság, attól eltekintve, hogy a munkaidő is veszendőbe megy, sok haszontalanra költenek. Szórakozási lehetőségekről más módon kell intézményesen gondoskodni (Munkáspihenő-szervezet).

A vásárok áruközvetítő és értékesítő szerepét bízzuk a szövetkezetekre, amelyek megbízható és

jóminőségű áruval fogják ellátni a falu népét, terményeik és állataik értékesítése esetén pedig az országosan kialakult árakat fogják fizetni.

A tanoncokkal kapcsolatban ismertetett intézkedések főként azt célozzák, hogy a tanonc tanideje alatt szakbavágó munkát végezzen s ezért még az árunak házhozszállítására is naponta legfeljebb 2 órán át lehet felhasználni, de csak az üzlet nyitvatartásának ideje alatt. Utóbbi intézkedés azt kívánja megakadályozni, hogy a tanonc üzletidőn túl díjazás nélkül legyen foglalkoztatható. A kereskedőtanonc munkabérének a tanoncszerződésbe kötelező felvétele biztosítja a tanoncot, hogy próbaidejének kitöltése után máris fizetést kap. Kifogásolható azonban, hogy a próbaidő tartamáról a tervezet nem intézkedik. Végül méltányosnak tartjuk azt az intézkedést, hogy a munkaadónak a tanoncot felszabadulása után egy félévig segédként kell alkal-

máznia. Ilyképpen nem lesz kitéve a felszabaduló segéd annak, hogy mivel segédi minőségben még nem dolgozott, más üzletben segédként – érhetően – nem szívesen alkalmazzák.

Végül a tanonciskola kérdésével kívánunk röviden foglalkozni. Az az egészen kiváló elgondolás, hogy tanult, művelt kereskedőket kell képezni, kárba veszi, ha nem sikerül a tanonciskolai képzés színvonalát emelni. Az eddigi tanonciskolai képzés ugyanis nem vált be. Ha a kereskedőtanoncot is hetenként mindössze 9 órai képzésben részesítjük, amiből gyakorlati tárgyakra vajmi kevés esik, sokat elérni nem lehet. Így az oktatásnak nagyon kevés értelme van s a tanonciskolába járás legfeljebb arra lesz jó, hogy a tanoncok egymástól haszontalanságokat tanuljanak. A most felállítandó kereskedőtanonciskolával meg lehetne kezdeni a tanoncoktatás reformját is, amire égetően szükség van.